

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

אשה שהסכימה עם בעלה למכור את דירתם לפי עצת רב מקובל

תיק ממונות מס' 2283-עד

צד א': גב' ב'

צד ב': מר ה', ע"י ב"כ עו"ד בן מנחם

נושא הדיון

א' בעלה של ב' ברה לחו"ל, ואביו, הרב ג', דאג לב' שנותרה עגונה עם שני ילדים, שא' יתן הרשאה לגט עבורה, וכן שילם לה מידי חודש דמי מחיה ודמי שכירות דירה. האב עמד בכך עד שלפני כמה חדשים הפסיק לשלם עבורה את דמי השכירות ובעה"ב, מר ה', דורש לפנות אותה מהדירה.

ה' מצוין חוזה שכירות בינו לבין ב' שבו' שזכרת ממנו את הדירה תמורת סכום מסוים, אך שניהם מודים שהיה ידוע וברור להם שהרב ג' הוא זה שמשלם את דמי השכירות, ולא ב', ואעפ"כ כתבו את החוזה על שמה של ב' כדי להציגו בעירייה שחובות המים יחולו על השוכרת ולא על בעה"ב.

טוענת ב' שכיון שהיה ידוע לה' שחוב השכירות הוא על הרב ג' עליו לתבוע אותו ולא אותה (ה' משיב טעם תפנה מהדירה לא יתבע ממנה את החוב). עוד היא טוענת שהבית שכיום היא נמצאת בו כשוכרת היה בבעלותה ובבעלות בעלה מאז שנישאו, כאשר היא שילמה מכספה את מחצית מחיר הדירה, והוא היה רשום ע"ש שניהם בשוה, ואותה דירה נמכרה ע"י הזוג - לפני הגירושין, אך כשהיו כבר פרודים - לה', כדי לסלק חובות של א', וביניהן גם חובות לה' עצמו ולכאלה שה' השיג מהם כספים להלוות לא', ובתחילה לא הסכימה לחתום על חוזה המכירה וחתמה רק מתוך מצוקה ולאחר שהרב ג' אמר לה "תחתמי, אני מאחוריך" (במכתב לבית הדין, מכחיש הרב ג' הבטחה זו ואומר שרק נתן לה עצה טובה שכדאי להם למכור הדירה ולא לחכות שהבנק יקבל אותה בפחות משוויה), ומהכסף של הדירה לא קבלה לידיה אף לא פרוטה, והיא תובעת לקבל את מה שמגיע לה. משיב ה' שאמנם כל הכסף שולם לחובות של א', וגם לסילוק המשכנתא שנטלה ב' לצורך קניית הדירה, אך לפי חוזה המכירה (שנרשם

שהמוכרים הם א' וב', שניהם יחד וכל אחד לחוד) יכול היה הקונה, ה', לשלם את כל המחיר לא', כפי שאכן עשה, משום שלפי לשון החוזה יכול הקונה לסיים את העסקא עם שני בני הזוג ביחד או עם כל אחד מהם לחוד, והוא אכן סיים את העסקא עם הבעל לחוד, וב' חתמה על חוזה המכירה והסכימה (הקונה מוסיף שבזמן שחתמו על החוזה לא ידע שהם פרודים וסבר שחיים בשלום. עוד הוא מוסיף שהחובות היו גם לצורך הלוואות לרווחתם המשותפת, וע"כ גם היא חייבת בהן). ויתירה מכך, הרי חוזה השכירות שעשו ביניהם אח"כ מחזק את חוזה המכירה שהוא קיים למרות שלא קבלה את כספה.

טוענת ב' שאם כך יש לה תביעה על הרב ג' שנשא באחריות כלפיה וכלפי הילדים, שידאג להחזיר לה את מהצית מדמי הדירה או שידאג שתהיה לה דירה עבור הילדים. ועל מה שחתמה על חוזה השכירות, אומרת ב' שלא היתה חותמת עליו אילו הרב ג' לא היה מתחייב לה ולא היה מויעץ לה, והיא סמכה עליו ורק עליו (במכתב לבית הדין מכחיש, כאמור, הרב ג' שהבטיח לה לפני מכירת הדירה לדאוג לה, וסייע לה מתוך רצון טוב כל עוד היה אפשרי בידו לסייע. בענין החובות שכוסו ע"י כספי מכירת הדירה, כותב הרב ג' שהחובות כללו משכנתא מהבנק שנטלו שני בני הזוג וכן עוד הלוואות "שנטלו" מאינשי דלא מעלי, ולפי מה שאמרו לו בני הזוג, מכירת הדירה היתה "בהסכמה הדדית". לבסוף כתב הרב ג' שאם ב' רוצה לתבוע אותו הוא מוכן לדון בבי"ד של המועצה"ד).

ב' מוסיפה שיעד היום לא נפרעה כתובתה. היא מציגה את כתובתה בסך 200 זוז ועוד \$52.000 תוספת שהעלה הבעל על עצמו כנצ"ב, והבעל שעבד לחוב הכתובה כל נכסיו, גם דאקנה. כמו כן מציגה תעודת גירושין עם מעב"ד.

פסק דין ביניים

עד שיתקבלו ראיות הסותרות את תביעת האשה, התביעה לפינוי הדירה נדחית.

(-) מרדכי אהרן הייזלר

(-) מרדכי אייכלר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. הודה בעה"ב שחוזה השכירות עם השוכר נכתב לצורך העיריה בלבד.
- ב. בעל שלוה האם האשה חייבת.

- ג. מכר הבעל את הדירה המשותפת שלו עם אשתו, והקונה שילם את הכסף רק לבעל.
 ד. הסכימה האשה למכירה של הבעל.
 ה. שילם הקונה את הכסף לבע"ח של המוכר.
 ו. מכר הבעל בהסכמת האשה נכסי מלוג שלה, אם יכולה להחזיר את המקח.
 ז. חובת מדור לילדים הקטנים הנמצאים עם אדם.
 ח. משיא עצה רעה לחבירו.

תשובה

- א. בגמ' כתובות יט א': אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן. דקאמר מאן, אילימא דקאמר ליה פשיטא, כל מיניה, ואלא דקאמר מלוה תצא עליו צרכה וכו'. לפי"ז צידדון דידן שגס ה' מידה שחובה השכירות נכתב למטרה מסויימת ולא כדי לחייב את צ' בשכ"ד, תצא עליו צרכה.
 אלא שבשם"ק כתובות סס הקשה בשם הרא"ש איך נאמן המלוה והרי מסיים עלמו רשע שהשהה שטר אמנה בתיך ביתי, ויתרן דלא קשה, דמפסיד לעלמו ולא הוי רשע כיון שצא לעשות תשיבה ולהפסיד ממון לעלמו. והקשה בשערי ישר ש"ו פי"ב מה צדך שבהודאתו מסיים עלמו רשע, והרי בהודאת בע"ד לכו"ע פלגינן נאמנות. וכתב, דכל היכא שהאמינה תורה מגיד האמת הוא רק היכא שלפי האמת מחוייב המעיד להגיד לפני צי"ד, אבל היכא שאינו ראוי להגיד אין מקבלים צי"ד את דבריו, ורק לענין ממון האמינה תורה את הבעלים דלענין זה ראוי לעשות נדק ולהודות האמת, אבל לעשות עלמו רשע שלא נתנה לו תורה כח נאמנות על זה, אינו ראוי להגיד ענין זה לפני צי"ד. ומש"ה כשאומר ענין שמודה בזה לחובתו לחייב את עלמו בחיוב ממון ומסיים עלמו רשע ג"כ, אז אם דרוש לו להודאתו של ממון להשוות עלמו רשע, ראוי הוא ומחוייב להגיד, מקבלים את דבריו לפי כח הדין נאמנות שנתנה לו התורה, כאומר גנבתי שכוונתו להודות דרך תשיבה שגנב ממנו, אבל אם לענין הממון אינו דרוש לו להסיים עלמו רשע, אינו ראוי לומר ענין זה לפני צי"ד ואין מקבלין דבריו. ע"כ (ואחמו"ר הגרבי"ל ז"ל כתב בגליון השע"י שלי דבתשובת הרשב"א ח"ב סי' רלה וח"ה סי' קנה וסי' קס מצוה דאחמע"ר נאמר רק בעדות ולא בתביעת ממון יהודאת הנתבע, ואין זה בכלל מדין פלגינן נאמנות. ועיי' רש"י יצמות פה צ ד"ה רצא, דאדם קריב אלל עלמי וקריב פסול לעדות בין לטובה בין לרעה הלכך אינו נעשה רשע בעדות עלמו. עכ"ל).
 יצאמת שגס צלי חובה שכירות חייבת צ' לשלם שכ"ד לה', מדין זה נהנה וזה חסר.
 ב. כתב השו"ע סי' עז סעי' י, עפ"י בעה"ת שער מד ח"ד בשם שו"ת הרי"ף סי' רסב: איש ואשתו שלוו מאחד, היא חייבת לפרוע החלי מכתובתה, ואם הבעל או יורשיו פרעו כל החוב חוזרים ונפרעים ממנה החלי, ואם הבעל קיים והיא עושנת אתה לקחת כל המעות אלא שאני נכנסתי עמך בשטר, אינה נאמנת

אלא במיגו דפרעתין. וברמ"א: והרי הם בטענות הללו כשני לווין שלוו ביחד.

יבאחרונים נחלקו באיזה אופן מדבר השו"ע שגם האשה חייבת, בסמ"ע ס"ק כה כתב בשם הלבוש דוקא במקום שנושאת ונותנת בממון בפני עצמה, אבל בלא"ה נהי דהמלוה מלי גבי מינה, אבל אין הצעל ויירשו נפרעין ממנה, והיא נאמנת לומר שכל הממון לקח הצעל תחת ידו. ובצי"א הגר"א ס"ק לג כתב דכל שאינה נוי"ג הרי היא כאחר, כמו שאמרו צ"צ נא ב קבל מן האשה וכו'. ובנתה"מ ס"ק יא כתב דאין גזיין מכתובתה אלא כשחתמה האשה עצמה בשטר ונעשה עליה גם כן חוב, אבל אשה שהקיפה סחורה אפילו היתה נושאת ונותנת, כיון שידוע לכל שיש לה צעל וכל מה שנו"ג הוא הכל של צעל, וכל הריוח וההפסד חל על צעלה, והיא לית לה משלה כלום, הוי כהודיע שהוא שליח שהדין הוא רק עם המשלה, כמבואר בס"י קפז סע"י ב, וכמו בסנטר ובאפוטרופוס של צעה"צ שהדין הוא רק עם צעה"צ, אם לא שחתמה עצמה בשטר דאז הוי כפירש המלוה שדעתו עליה, ומכל שכן אם פירש בהדיא שאין סמיכות דעתו רק עליה שאז חייבת גם היא לשלם כאשין לו לצעל. וכ"כ צבית יעקב ס"י קב סע"י ב דאטו שאר נוי"ג יתחייבו לשלם משלהם?

אמנם הצ"ש ס"י קב ס"ק ח כתב בשם המהרי"ל דאם היא נוי"ג ובאו המעות לידה חייבת לשלם מדין ערב. והצית מאיר שם השיג על הצ"ש והעלה דלדינא אין לחלק בין נוי"ג לאינה נוי"ג, וחלילה להעלות על הדעת שתתחייב לשלם מדידה זולת שנתערבה בפירושו. וכתב שנחל ינחק סוף ס"י עז שכן הוא ברור ופשוט לדינא. ועיי' ערוך השלחן ס"י עז סע"י יג דאף כשחתמה אם הצ"ד מציניס שבטחון המלוה היה על הצעל, אין ביכולתם לתבוע אותה. אמנם בשו"ת צית שלמה חו"מ ס"י לו בהג"ה, ובאצני חושן סוף ס"י עז, כתבו עפ"י הצ"מ והמהרשד"ם (שהצי"א קלוה"ח ס"ק ח דאם שכרו צית חייבת לשלם כיון שנהנתה) דהאשה משתעבדת אע"פ שלא חתמה, וכ"כ בשו"ת צבית יעקב חו"מ ס"י לד, וצית ינחק יו"ד ח"ב ס"י פא ס"ק כג. והצית שלמה שם מסיק דל"ע למעשה.

ואם לוותה האשה לצדה, פסק הרמ"א בשו"ע ס"י לו סע"י ו דאין צעלה חייב לשלם בצבילה אע"פ שנו"ג ודלא כיו"ח צ"ה. והיא מחלוקת הרא"ש והר"ן. אך הש"ך שם ס"ק ט פסק שהצעל חייב לשלם, דלא מסתבר כלל שהיא תקח מאחרים ממון והצעל ידע מזה ויאכלו ביחד שניהם הממון ולא ישלמו כלום, דמסתמא הסכים למעשה ונהנה מן הממון וחייב לשלם כיון דהיא נוי"ג. וכ"כ צנתה"מ ס"ק יא דכן עמא דצ"ה. ועיי' דרכי משה ס"י לו סע"י כא בשם מרדכי צ"ק ס"י פז כיון שהנשים רגילות לישא וליתן צ"ה"ז הרי הן כאילו הצעלים מינו אותן שלוחים.

ובאצני מילואים ס"י ע ס"ק ח שהצי"א מהרש"א נדרים מז דאם לא הלווה את האשה בפירוש והיא לא נשתעבדה לו בפירוש אינו יכול לחזור עליה אלא על הצעל כאילו לוותה בתנאי שיהא הצעל חייב לו ושלא יגבה ממנה. ועיי' אול"פ לס"י ע סע"י ח ס"ק מג (ועיי' אגרות הגרי"ד עמ' רפז שחקר בחיוב הלווה להחזיר ההלוואה האם מעשה ההלוואה מחייבו או מה שנהנה מההלוואה ומדין ממוני גבך, ועיי' ח"י רבינו

חיים הלוי הלי נערה בתולה פ"ב הי"ג, ופס"ד ירושלים כרך 1 עמ' רע"א).

ג. במשנה גיטין נה צ: לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל. מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. ופרש"י: קרקע המיוחדת לכתובת אשתו וכו' וכ"ש שאר נכסים [חוץ מג"מ], דאי לא עזדה ליה אמר לה עיניך נתת בגירושין וצמיתה. הכי מוקמינן לה בצ"ב נ א. ע"כ. וכ"פ הרמב"ם טו"ג פי"ד הי"א.

וכתב בשו"ע סו"ל סעי' יז: הצעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה הרי זו טורפת שלא כתבה לו אלא כדי שלא תהיה צינה לצין צעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לצעלי, ואפילו כתבה לו שלא תוכל לומר נ"ר עשיתי לצעלי אינו כלום. וכ"כ בסו"ק סעי' ג: אם נמלא קרקע צן חורין גובה ממנו, ואם לאו טורפת מקרקע שמכר או שנתן הצעל וכו' ואפילו נתרלית למה שמכר או נתן אינו מועיל.

ויסק הסמ"ע סו"ק ס"ק ו צ"ס תשובת מיימוני נשים סו"ה דחזקת ג' שנים אינה רק כנגד הטוען על גוף הקרקע, אבל מי שאין לו בקרקע רק שיעבוד חוב או כתובה, לא מהני בזה חזקה, ור"ל שיכול לגבות החוב או הכתיבה מהלוקח אף שיש להלוקח זו חזקה, דיכול לומר לא חששתי למחות כיון דאין הקרקע שלי ישמא אמלא לגבית מצני חורין. והוצא צנתה"מ שם ס"ק ד. ועי' פת"ש שם ס"ק ד שכ"פ בשו"י ח"ג סו"ק קנט בצעל פליטה אף שלא יכול לומר שמכתי שמא אמלא צ"ח.

ואף בנידון דידן שהצעל הוא "צעל פליטה" זכותה של האשה לגבות כתובתה - עיקר ותוספת - מהדירה שהיא תפוסה בה, ועד הגזייה צפועל - לאחר שתצבע שלא נפרעה כתובתה, ובית הדין יסוס את מחלית הדירה לפרעון הכתובה - זכאית להמשיך ולתפוס בה עבור חוב הכתובה (ועי' פס"ד ציה"ד הגדול תיק מב' 92624012, פורסם בעתון מקור ראשון-לדק עמ' 3 מיום 2.5.14).

ובנידון דידן שהצעל אינו לפנינו, והאשה טוענת שכל החובות של הצעל היו לענייניו שלו, אי אפשר לחייב אותה לשלם מכתובתה ומהנ"מ שלה, שהרי לפי הכרעת הנתה"מ והצ"מ והנחל ילחק אינה חייבת אלא אם חתמה על השטר הלוואה בפירוש.

ד. בגמ' צ"מ לד צ: שאל מן השותפין וסילס לאחד מהן מאי וכו', שאל מן האשה וסילס לצעלה מאי, תיקו. ופרש"י שאל מן האשה פרה של נכסי מלוג שהקרן שלה והפירות לצעל, וסילס הפרה לצעל, מאי, מי אמרינן כיון דקרן לאו דצעל הוא לאו תשלומין מעליא נינהו ולא קני כפילא, או דלמא כיון דאפיטרופוס הוא על הנכסים ואוכל הפירות צעלים הוי עלייהו ותשלומין הן. ועי' תוס' שם שפירשו צע"א.

נמלא שאם סילס לצעל עביר הנכסי מלוג היא צעיא דלא חיפשטא צגמ' אם הוי תשלומין. וה"ה בנידון דידן.

ה. בגמ' קדושין י צ אמר אבוי המקדש במלוה אינה מקודשת. ולהלן מז א אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להולאה ניתנה וכו'. וכן פסק הרמב"ם אישות פ"ה הי"ג ושו"ע אבהע"ז סו"ל כח סעי' ז.

אמנם לגבי מכר במלוה פסק הרמב"ם מכירה פ"ז ה"ד מי שיש לו חוב אלל חצירו וא"ל מכור לי חצית של יין בחוב שיש לי אללך ורלה המוכר, ה"ז כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר בו מקבל מי שפרע, לפיכך אם מכר לי קרקע בחובו אין אחד מהם יכול לחזור בו ואע"פ שאין מעות המלווה מלוויות בשעת המכר. ובהשגות הראב"ד שם א"א לא ידעתי זה למה שהרי הושוו הגאונים כלס מלוה להולאה ניתנה במכר במאי קנה וכו'. וכתב באבן הזול דעת הרמב"ם שצכסף קנין הוא דמי השוויית של החפץ והקרקע הוא ותחילת פרעון היא, ולפיכך גם חוב יכול להחשב כדמי שוויית ותחילת פרעון, אבל בקדושין לריך שיהיה כסף של מעשה קנין, וחוב אינו יכול להיות כזה, עיי"ש. והגרש"ש בשערי ישר ש"ז פ"ב זיאר דזמכר מספיק הקנאה מלד המקנה, אע"פ שמלד הקונה אין מעשה לקנות, ולכן בחוב די בזה שהלוה חשיב כאילו קיבל את הכסף של סילוק החוב, אע"פ שהמלוה אינו נחשב שנתן כסף במחילה שלו, אבל בקדושין לריך מעשה מלד הקונה ואין את זה בחוב. ועיי' אגרות הגרי"ד עמ' רלח.

1. פסק הרמב"ם אישות פכ"ב הט"ו ואילך ושו"ע אבהע"ז סי' ז עמ"י יג ואילך: הצעל שמכר קרקע צנכסי אשתו, בין נל"ב בין נ"מ לא עשה כלום וכו', מכרו שניהם צנ"מ בין שלקח מן האיש תחלה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מכרן קיים. וכן כתב בהלכות מכירה פ"ל ה"ד: מכר או נתן צנ"מ בין מקרקעין ובין מטלטלין יד האשה על העליונה, רלחה לצטל מצטלת, יאס קיימה מעשיו קנו הלוקחים. ומקירו, לפי בהגר"א אבהע"ז שם ס"ק מב הוא מדברי אמימר צ"ב ג א איס ואשה שמכרו צנ"מ לא עשו ולא כלום, ולתירון ראשון צגמ' כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית, אתיא איהי ומפקא, א"ג זבנה איהי ומתה אתה איהו ומפיק וכו', אבל היכא דזבינהו תרווייהו לעלמא א"ג זבנה איהי לדידיה זבינה זביני. ולאצ"א צגמ' אמימר דאמר כר' אלעזר וכו', ופ"י רשצ"ס כשמכרו שניהם ביחד לאדם אחד קאמר אמימר דלא עשו ולא כלום, ואפילו לקח תחילה מן האיש וחזר ולקח מן האשה, יכ"ש היכא דמכרה איהי לצעלה דלא היא מכר. ופסק הרמב"ם כתירון ראשון צגמ'.

יאס טיען הצעל שמכר ברשותה וגשצע פסק הרמ"א צשו"ע שם עפ"י שו"ת הרשצ"א שנאמן. ונחלקו הח"מ והצ"ש בסתמא כשלא טען האס אמרינן דברשותה עביד או לא, ולדעת הצ"ש דעת הרשצ"א וכן להלכה מסתמא אמרינן דברשותה עביד וגם שייך בזה תקנת השוק.

ובנידון דידן שלפי טענת הקונה עלמו ועורך דינו, העיסקא נסתיימה בין הקונה לבין הצעל לחוד, וזאת בהסתמך על לשון החוזה שהמוכרים הם א' וצ', שניהם יחד וכל אחד לחוד, שפירושו שיכול הקונה לסייס את העיסקא עם הצעל לחוד, אף שהאשה חתמה בחוזה המכירה, אבל למעשה לא קבלה מהכסף כלום, א"כ זכותה לחזור בה מהמכירה של חלי הדירה של הנ"מ, כי לא היה לצעל צעלות על החלי הזה. וגם אם הביעה הסכמה למכירה הרי היה זה מתוך מלוקה, שאין החתימה מעידה על הסכמה אמיתית (עיי' צ"ש סי' קטב ס"ק נג צס שו"ת הרשצ"א ח"א סי' אלף רמ לענין התחייבות מתוך לחץ בחליצה שאפילו התחייבה בשטר אינו כלום, וכ"כ צנתה"מ סי' פא ס"ק צ. ועיי' נתה"מ סי' רסד ס"ק צ וקלוא"ח סי' קטב

ס"ק ח ליישב דברי הרשב"א עם דברי שו"ת הרא"ש כלל סד ס"י ג, הציאו הרמ"א בשו"ע ס"י קכט סעי' כז), כמו אשה שאומרת נחת רוח עשיתי לבעלי, ועוד עיי' צ"ש ס"י כח ס"ק מד על הסכמה מתוך צושה.

ועוד, גם אם היא היתה בעלמה שותפה במכירה, כבר כתב הרמ"א בשו"ע יו"ד ס"י קעד סעי' א: וכן אם מכר לו קרקע מעכשיו והמתין לו המעות, הלוקח מותר לאכול הפירות והמוכר אסור וכו'. וכתב הש"ך ס"ק ג שאע"פ שבטור כתב באופן שאל"ל קני מעכשיו וזווי להוי הלוואה גבך, לדעת הפוסקים שהציא הצי"י (נ"י בשם הרשב"א) ה"ה אם לא אמר בפירוש מעכשיו אלא שהחזיק או קנה כראוי וזווי הוי מליה ע"פ על הליקה. ועיי' חידושי רעק"א על הש"ך שם דוקא כשיודעים שאינו עייל ונפיק חזווי. אמנם בשו"ע הרב ה"י רבית ס"י נה כתב: הלוקח בית או מטלטלין ונתן מקלט דמים אסור לו לדור בבית או להשתמש במטלטלין עד שיפרע שאר המעות אפילו הקנה לו המוכר בקנין סודר או באחד משאר דרכי ההקנאה מעכשיו, כי שמא לא יפרע לו שאר המעות בזמן שקבע לו ונמלא המקח בטל למפרע אם לא זקפן עליו במלוה. ע"כ.

יזרמ"א בשו"ע אבהע"ז ס"י קב סעי' ב כתב: אבל גזל גט, כגון שכתב לו הסופר גט וגזלו ממנו ולא פרע לו יגירש בו לא הוי מגורשת. וכתב הח"מ ס"ק ה: אבל אם נתן לו הגט ברצון כדי לפרוע לו לאחר זמן, אף שלא פרע לו לא הוי גט גזל בידו, דהא נתן לו הגט ברצון רק שחייב לו דמים וכו', ומיהו אם נתן לו הגט ע"מ לשלם לו מיד ואינו משלם לו ודאי הוי גט גזל בידו. ע"כ. והוצא צ"ש ס"ק ג. וצנתה"מ ס"י קל ס"ק ז כתב שאם המוכר תובע את המעות והלוקח טוען שאין לו, יכול המוכר לבטל המקח, וכן מוכח בשו"ע אבהע"ז ס"י קב בח"מ ס"ק ה וצ"ש ס"ק ג דאם לא פרע לו הוי גט גזל בידו, אלמא דכשלא נתן המעות לא אמרינן דהיי המעות כחוב עליו רק שהמקח בטל לגמרי כשאינו נתן מעות, והמקח כגזל בידו, וכ"כ מחנ"א ה"י קנין מעות ס"י ד. ועיי' אצן האזל מכירה פ"ה ה"ד שהציא רחיה לדבר משו"ת הרי"ף ס"י מד. ועיי' קיבץ בית דוד ח"ד עמ' פ מהגרל"פ פראנק ז"ל.

אמנם הפר"ח והגט פשוט אבהע"ז שם כתבו דהלוקח ע"מ לשלם ואינו משלם אינו גזל אלא דמים הוא חייב לו. וי"ל שנחלקו ביסוד חיוב הדמים במקח, וכמו שחקר בחי' ר' שמואל למו"ר ז"ל קדושין (עמ' לו), האם מעשה הקנין הוא שמחייב את הקונה לשלם, או שקבלת החפץ מחייבת את הקונה לשלם את התמורה, שאם מעשה הקנין הוא המחייב ולא לקיחת החפץ, י"ל שהחפץ עלמו אינו יכול להחשב גזל כיון שנטלו ברשות, רק שאינו מקיים חיובי הקנין, אבל אם נטילת החפץ לעלמו מחייבת אותו בתמורה, אם לא נתן נחשב אללו החפץ בגזילה.

ומה שהציא הקונה רחיה ממה שחתמה לו על חוזה השכירות, משמע שהסכימה עם המכירה, כבר התבאר לעיל שכיון ששטר אמנה הוא אינו כלום.

ז. פסק הרמב"ם אישית פי"ג ה"ו ושו"ע אבהע"ז ס"י עג סעי' ו: ולא האשה בלבד אלא בניו וצנתיו הקטנים בני שש או פחות חייב ליתן להם כסות המספקת להם וכלי תשמיש ומדור לשכון בו וכו' (על גדר חובת האב בכסות ומדור לילדיו הקטנים, ראה "הלכה ורפואה" כרך ב עמ' שלו ואילך).

ד. צ"ע ס"י א סעי' ו: המראה דינר לשולחני וא"ל יפה הוא וכמלא רע וכו' ואם אינו צקי חייב לשלם אע"פ שהוא צחינס והוא שאמר לשולחני עליך אני סומך, או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים. וזרמ"א: וי"א דאפילו סתמא נמי חייב (טור צ"ס רבינו יצחק והרא"ש), ומ"מ הסברה הראשונה נראה עיקר. וכתב הש"ך ס"ק יב דמהרש"ל פסק כהרא"ש וסייעתו, ולענ"ד נראה עיקר כהרי"ף וסייעתו וכמו שכתב הרמ"א.

וכתבו בתוס' צ"ק א ד"ה טיהר, לחלוק דין מראה דינר לשולחני מדין חכם שטעה, דכיון שהראהו לשולחני שוב לא היה לו להראותו לאחר, אבל גבי פרה כשאסרה לו חכם זה לא היה לו למהר וכו' והיה לו ליטול עדיין לחכם אחר (ועיי' חזו"א צ"ק ס"י א אות ו דמראה דינר לשולחני קנסין טפי דסמך עליו וגם א"א לברר אם שגג או הזיד. ועיי' רשימות שיעורים צ"ק שם שהתוס' לשיטתם בענין הוראת חכם, צנדה כ צ ד"ה אגמריה, עיי"ש). מצואר מהתוס' שצולחני כיון שלא היה לו להראותו לאחר לכן חייב. וכן מצואר מח"י הריטב"א החדשים פ צ שהצי"א קלוה"ח ס"י שח ס"ק צ. ועיי' ש"ך ס"י קכט ס"ק ז דצתשובת מהרי"ו שהצי"א הרמ"א שם סעי' צ מוכח שאם יש הוכחה שסמך עליו וחזירו יודע שסומך עליו חייב אפילו לא אמר חזי דעלך קסמיכנא, דהוי כאומר לו חזי דעלך קסמיכנא, ועיי' נתה"מ שם ס"ק צ דחייב מדין גרמי ולא מדין ערבות. ובסוף ס"י א כתב הנתה"מ דה"ה צמראה דינר לשולחני, דאינו לריך לומר חזי רק כשהיה הדיין, אבל כשהיה אומן אף דלא א"ל חזי ידוע הוא דמסתמא צודאי סומך עליו כיון שהוא אומן, ועל מי יסמוך אם לא עליו. ע"כ (ועיי' "מחקרים בכלכלה" כרך ו עמ' 98 ה"ש 91 מריצ"ע ויקרא ה כג שחייב מן התורה על ענה לא נכונה).

והנה בעדים שהעדי שקר וחייבו ממון על פיהם נחלקו הראשונים אם חייבים מדינא דגרמי או לא, צדינא דגרמי להרמז"ן (מהד' יעקובזון אות נ) כתב שאם א"א להוציא מידו כגון נכרי ואלם, או הידי הם יהיא לא הודה, חייבין לשלם שהרי גרמו לאצד ממונו של זה, וכ"כ נ"י צ"ק נו א צ"ס הרא"ה דעדי שקר שהודו צסקרם חייבים אף צדיני אדם דהא גרמי הוא, וקיי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי. וכ"כ רי"ו מישרים נ"צ ח"ז, ושי"ת הרא"ש כלל נח ס"י ו, וטור ס"י מו צ"ס, ומרדכי צ"ק ס"י פ צ"ס ראצ"ה, ויש"ש צ"ק פ"ח ס"י ה. ועיי' ש"ך ס"י לה ס"ק א שהאריך להוכיח כדעות אלו. אבל צרמז"ס עדות פי"ח ה"ח כתב שהעדים פטורים מלשלם, וכתב הרמז"ן מכות ו צ צדעתו שפטורים אפילו אם שילם על ידס, וכ"כ הרמז"ן שם וטור ס"י לה צ"ס הר"ח, אך עיי' ש"ך ס"י לה ס"ק א שפי' דעת הרמז"ס והר"ח דוקא כשלא שילם על ידס, ועיי' קלוה"ח שם ס"ק א שהקשה מהרמז"ן צמכות הנ"ל. וצמח"א נז"מ ס"י ו כתב צדעת תוס' צ"ק ק א דעדים המעידים שקר חייבין מדין מזיק ממש ואפילו צאונס, אך צקלוה"ח ס"י כה ס"ק צ כתב שעדים אינם חסובים מזיק ממש, אלא דעיי' דיבורם נפסד, וחשיב גרמי.

יצנידין דידן שהתוצעת טוענת שלפני שחתמה על חוזה המכירה לקונה שאלה את הרב ג' ורק על סמך הצטחתי "אני אעמוד מאחרייך" הסכימה לחתום, גם אם נקבל את הכחשת הרב ג' שלא הצטיח לה

במילים אלו רק "יעז" לה שכדאי למכור את הדירה לקונה, הרי עלתו של הרב ג' חסובה יותר משולחני, שהרי הוא מקובל גדול שרצים שואלים את פיו ומקיימים מה שמורה להם, גם אם לא אמרה חזי דעלך קסמיכנא, ברור הדבר שהסתמכה עליו ולא נזקקה לשאלו אחרים, ובכה"ג חייב משיס גרמי על הנזקים שגרמו לה בעקבות הסכמתה למכירה.

אברהם דוב לויז.

ב

הדינים העולים

אחר שהראב"ד שליט"א הביא המקורות להלכה, יש לסכם הדינים העולים. ויש בזה ג' חילוקי דינים:

- א. אם האשה לא חתמה על ההלואות.
- ב. אם ההלואות היו לצרכי הבית.
- ג. אם האשה חתמה על ההלואות.

המקורות להלכה

א. אם האשה לא חתמה על ההלוואות, בזה כתב הגתה"מ ס"ק יא: נראה דדוקא כשחתמה האשה עלמה בשטר נעשה עליה ג"כ חוב, אבל אשה שהקיפה סחורה אפילו היא נושאת ונותנת, מ"מ נראה כיון שדיע לכל שיש לה בעל וכל מה שנו"כ הוא הכל של בעל וכל הריוח וההפסד חל על בעלה והיא לית לה משלה כלום, הוי כהודיע שהוא שליח שהדין הוא רק עם המשלח, כמבואר בס"י קפז סעי' ב, וכמו בשטר ובאפוטרופוס של בעה"ב שהדין הוא רק עם בעה"ב, אם לא שחתמה עלמה בשטר דאז הוי כפירש המלוה שדעתו עליה, ומכ"ש אם פירש בהדיא שאין סמיכת דעתו רק עליה שאז חייבת גם היא לשלם כשאין לו לבעל. עכ"ל. מבואר דאם לא חתמה יכולה לומר שלא היתה חלה שליח.

ב. אם ההלוואות היו לצרכי הבית, עיי' קלוה"ח ס"ק ח: איש ואשתו שלוו מאחד, וה"ה אם לוותה אשה לצורך פרנסת הבית, הרשד"ס חו"מ סי' כד, הוצא בכנה"ג. עוד שם בשם הרשד"ס אבהע"ז סי' קפג אלמלא דמיסתפינא דנראה דבר חדש וזר קלת, הייתי אומר דשכירות הבית ששכרו הבעל ואשתו יש לו דין איש ואשה שלוו. עכ"ל. וכ"כ בהגהות חת"ס דאם היה לצרכי הבית יש לזה דין שנים שלוו. ואמנם יש חילקים כמו שהציא הראב"ד שליט"א.

ולדינא צניד"ד אחרי שכבר מכרו הצית והיא טוענת שמכיון שחצי הדירה שלה ולא קצלה כסף על זה הרי חצי שלה ואינו מכור, והלוקח טוען שהוא קנה כיון ששילם, ולפי המבואר שזה ספיקא דדינא אס הפסידה כתוצאה או לא, מעתה יש לדון מי הוא המוחזק, האם האשה או הלוקח את הדירה.

והנה צ"ל קלא האריך צוה הנתה"מ, וסיכום ההלכה כתב צמשפט הכהנים ס"ק ח וז"ל: דוקא צשטר שכתב לקנין כגון שדי מכורה לך אז נאמן המוכר שכתב המחצר מפני שיכול לומר שלא קבל עדיין המעות ולא מסר לו הצטר רק לשם קנין, אבל אם נעשה קנין צדצר אחר כגון צקנין סודר והצטר לא נכתב רק לראיה, לעולם הלוקח נאמן אף שלא כתב צשטר שקבל מעות וגם צשטר קנין כתב המהרי"ט דאין נאמן המוכר רק צמקוס שיכול לצטל גוף המכירה כגון שהוא צמקוס שאין קנין צשטר לחוד, וכיון שהמוכר טוען שעדיין לא נתן המעות ולפי דברי המוכר צטל המקח, הוא כטוען על גוף המכירה, ואוקי ארעא צחוקת מרא קמא, אבל צמקוס שקנין צשטר לחוד כגון שקופ צמלוה או צמוכר מפני רעתה דהמקח צודאי קיים ואין טענת המוכר רק על הדמים, הוי כמלוה ע"פ והלוקח נאמן. עכ"ל.

ולפי"ז צניד"ד היות שהדרך שכותצין צחוזה שאס לא ישלמו הכסף צזמן יתצטל המקח, אי"כ כשיש ספק על המכירה אזלינן צתר חזקת מרא קמא, כדברי הנתה"מ. ואי"כ חצי הצית השיך לה צחוקת האשה.

ג. אם האשה חתמה על ההלוואות מבואר בפוסקים דיש לה דין ערב קבלן, ולכן אם הבעל שילם אין מוציאין ממנה משום דאין לזה דין שנים שלוו, אך אם הבעל לא שילם חייבת היא לשלם מכתובתה, דז"ל הסמ"ע ס"ק כה: חוזרים ונפרעים ממנה החצי, עי' בעיר שושן שכתב דצ"ל דהיינו דוקא במקום שנושאין ונותנין הנשים בממון בפני עצמן, אבל היבא שאין הנשים נושאין ונותנין בפני עצמן, נהי דהמלוה סמך דעתו עליה מצי לגבות ממנה החצי, מ"מ מילתא דמסתברא הוא שאין הבעל ויורשיו נפרעין ממנה, אלא נאמנת לומר שכל הממון לקח הבעל לידו והוא נכנס בערב קבלן עם בעלה כדי שיוכל להחיות. עכ"ל., והובאו דבריו בש"ך. מבואר דאף שאין לה דין שנים שלוו, מ"מ אם סומך עליה, היינו שחתמה על ההלוואות, כמו שכתב הנתה"מ הנז', דאז היא ערב קבלן וחייבת לשלם אם הבעל לא שילם.

וכ"כ בשו"ת שבו"י ח"א סי' קנה, וז"ל: על דבר סילוק האלמנה שבה לפניך וטוענין היתומים שהיא תפרע מכתובתה המחצית מהחובות שהיא נתחייבה עם בעלה בשטרות שבאתה על החתים עם בעלה, וכמבואר הדין בחו"מ סי' עז דאיש ואשתו שלוו היא חייבת לפרוע החציה מכתובתה ואפילו אם כבר פרעו הבעל או יורשיו כל החוב חוזרין ונפרעין ממנה החציה, והיא טוענת שכל המעות לקח הבעל רק שהיא נכנסת עמו בשעבוד כי כל משאה ומתנה היה רק לטובת הבעל וכיון שיש כאן כדי לפרוע כל חובות גם כתובתה תיטול היא כל כתובתה בשלימות. ועיי"ש שהאריך וכתב בתו"ד: אומר אני שכל דברי הטור ובעה"ת לא קאמרי לגבות כלל החציה מכתובתה אלא במקום שנושאין ונותנין הנשים בפני עצמן ואינם מטילים כלל לתוך

כיס אחר וכו', אבל היכא שאין הנשים נושאים ונותנים בפני עצמן כה"ג אפילו החציה אינם גובים מכתובתה רק יפרע הכל מתוך העזבון ואח"כ תפדע כתובתה כי היא לא נכנסה בתוך השעבוד רק בתורת ערבות כדי לא שיהיה לה דין מוקדם ולפרוע תחלה החוב, והוא מילתא דמסתבר. וע"ש עור ראיה לזה. ומסקנתו: בנדון שלפנינו שאם נתחייבה היא עם בעלה שאמרין שהיא לא נשתעבדה רק לערבות ואין נפרעין מן הערב תחילה רק שישלם הכל מנכסי בעלה ואח"כ תגבה היא כתובתה בשלימות אם לא שידוע שהיא נוי"ג בפני עצמה וקבלה מהמעות, אז מדמה הבעה"ת והטור לשנים שלוו דצריך כל אחד לשלם החצי משלו, והוא ברור. עכ"ל.

ומבואר דאם חתמה יש לה דין ערבות, והחובות קודמים לכתובתה. דהשבויי מיירי היכי שיש די כסף גם בשביל החובות וגם בשביל הכתובה, אך אם אין די לשלם את שניהם הלא כיון שהאשה היא ערב א"כ החובות קודמים ומפסידה כתובתה.

והנה לכאורה יש מקום להוכיח ממה שכתב בנתה"מ ס' קמ ס"ק ד: כיצד היא החזקה, ע"י סמ"ע ס"ק ו דנגד שיעבוד חוב או כתובה לא מהבני חזקה, ולפי"ז בשטרי קנין סודר דידן שנכתב בו קנין סודר באשה והדר בעלה צריך ליזהר בשטרו לעולם בכדי שלא תוכל האשה לגבות כתובתה ממנה, דנגד כתובה לא מהני חזקה. עכ"ל. ויש שרוצים להוכיח מזה דאם כתוב בשטר הבעל והדר האשה אז יכולה לגבות כתובתה והיא קודמת להבע"ח, דרק אם כתוב האשה והדר בעלה, אז הבע"ח קודם, אך אם הבעל והדר האשה, יכולה גם לגבות הכתובה לפני החוב. וכן בניד"ד אם חתמה על החוב יכולה לומר נ"ר עשיתי לבעלי, כי חתום הבעל והדר האשה.

אמנם יעויין בשבויי שם שכתב דרק אם באנו לדון האשה בתורת שני לוויין אז צריך שתהיה האשה והדר בעלה, אך אם חתמה על ההלוואות, הרי היא ערב קבלן בכל האופנים, עיי"ש. ואם כי בערוך השלחן כתב דאף אם חתמה על ההלוואה והבי"ד יודעים שהבעל לקח את כל הכסף הרי היא פטורה, מיהו הוא יחיד בפסק זה, דכל הפוסקים ס"ל דהאשה שחתמה הרי היא ערב קבלן.

מרדכי אייכלר.

א. לענ"ד פשוט שבניד"ד אין כאן מקום לדון בסוגיית נ"ר עשיתי לבעלי, שזה רק במקום שטוענת כיוס צבי"ד שחתמה שלא בהסכמה עלמית ובגמירות דעת רק משום נ"ר לבעל, אבל כאן מודה שחתמה בהסכמה לבקשת אבי בעלה, ומכיון שבאותו זמן סבר הקונה שיש ציניהם שלום בית לא היה צריך להקפיד

לחלק את הכסף בינו לבינה, אבל כשנודע לקונה לאחר כשזע מהמכירה שנתפרדה החזילה ל"ע, א"כ מחיבתו היה לשלם כל תשלום חזי לאשה, ומדלא עשה כן א"כ אי קבלת כסף מבטל מבחינתה את המכירה, ונכנסו לדין האם יש מקח למחלה.

יאפשר דאין כאן קנין כלל, דבזה שהקונה שילם הכסף לצעלי החובות של הצעל הוא פירע חובו של חזירו שלא בידיעתו ומצריח ארי דהיה יכול להתפייס, ולריך לצרר אם היה צשליחות הצעל או צ"כ שהוא חזיו. ולריך לצרר אם יש כאן שעבודא דר"נ. וצפרט שכפי שהצנתי לא היה לצע"ח שעבוד צשטר על הדירה.

ב. צשוי"ע ס"י עז ס"ק א הוצאה מחלוקת הפוסקים צשנים שלוו והס שותפים אם נעשים ערצים זה לזה או קבלנים, דדעת מהרי"ק אליבא דהגהות דו"פ ומצ"ט שהוצא צש"ך ס"ק ג ומהרי"ט ומהרי"ק"ש שהוצא צרע"א ס"א שהס קבלנים זה לזה, אבל צמהרש"ס חו"מ ס"י כד הוצא צכנה"ג הגה"ט אות כו משמע להדיא דהוי רק כערצים זה לזה.

לפי"ז אם נאמר שהאשה שיתפה צהלוואות שלוה הצעל, צאנו למחלוקת הפוסקים אם דינה כקצבן או כערב.

ג. יעויין צשער משפט ס"י עז ס"ק ו שכתב גס לפי הצ"ש דחייבת לשלם מדין ערב זה רק לדעת הרמב"ן והשו"ע צכע"י צ שאס לווה אחד מהשותפין והשני מודה שלוה לצורך השותפות דחייב השותף השני ואע"פ שלא שלחו ללוות, אולם לדעת הרמ"א צכע"י צ והרא"ש וסיעתו דאס לא שלחו ללוות לא משתעבד השותף למלוה, א"כ צניד"ד הרי לא שלחה אותו ללוות ולא התחייבה מדין ערב עבור הצעל. ובלא"ה הרצה חולקים על הצ"ש.

ד. כשלא ידוע שהצעל פרע לה את חובותיו כלפיה, והצעל איננו כאן לטעון טענה כזו, נראה דאין חוששין לזה, והראיה שאס כן חוששין, צכל קרקע שמוחד לכתובתה ומכרה הצעל דהדין דמוציאין מהלוקח, מדוע מוציאין שהלוקח יטען דלמא לררי אתפסא, ולא יועיל מה שהצעל יודה שלא התפס כיון שחב לאחריני.

ה. צשו"ת צבות יעקב ח"א ס"י קנה שהציא הפת"ש ס"י עז, הציא מתשובת הרא"ש שכשאשה חותמת על שטר סימן שהחוב שלה, זה רק כשאין דרך לכתוב, אבל צזמנינו שהדרך לכתוב את האשה צחוזה כי מופיעה צנסח הטאצו א"כ אין ראייה שהחוב שלה.

מרדכי אהרן הייזלר.